

**Іванова В.М, Непша О.В.**

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

## **ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ ЛЮДИНИ ТА ПРИРОДИ**

Проблема взаємодії суспільства і природи, їх гармонійної єдності постійно знаходиться в полі зору людства з моменту його виникнення. Людина і суспільство перш за все взаємодіють з тією частиною природи, яка залучена безпосередньо в процес людської життєдіяльності. Ця частина природи отримала відображення в понятті «*географічне середовище*». При цьому суспільство (людина), здійснюючи свою історичну життєдіяльність, постійно розширює межі своєї взаємодії з навколишнім його природним середовищем, в результаті чого і саме поняття географічного середовища не залишається незмінним, постійно розширюючись [3].

Географічне середовище впливає на суспільство не тільки прямо і безпосередньо, але, перш за все, опосередковано, через суспільне виробництво, що зв'язує між собою природу та суспільство. При цьому вплив географічного середовища на суспільство і його розвиток часом бувають настільки великі, що ряд вчених в XVIII-XIX ст. (Ш. Монтеск'є, Г.К. Бокль, Л. І. Мечников та ін.) розробляли теорії, що склали напрямок в соціології, зване «*географічним детермінізмом*». Згідно з ними саме географічні умови – клімат, особливості ґрунту, наявність інших природних ресурсів – роблять визначальний вплив на психічні особливості людей і навіть на весь уклад суспільного життя [1,4,5]. Незважаючи на однобічність, тривалий час – аж до XIX ст. – такі концепції були прогресивними. Вони формували матеріалістичний світогляд, виступали проти містифікації історії з боку релігійних та інших ідеалістичних філософських систем.

Однак, при всій величезній значущості географічного середовища для життя людей, роль її в розвитку суспільства, по-перше, не є визначальною і, по-друге, історично змінюється. На ранніх етапах розвитку людства, коли продуктивні сили перебували на низькому рівні розвитку, люди більшою мірою залежали від природних джерел засобів існування. У міру ж розвитку і вдосконалення знарядь праці, знань і навичок залежність людей від цих

природних джерел життя слабшає (хоча ніколи не припиняється), одночасно зростає роль природних багатств засобів праці.

Взаємодіючи з географічним середовищем, суспільство в більшій чи меншій мірі змінює, перетворює її, пристосовуючи до своїх потреб, створюючи тим самим так звану другу, «олюднену» природу, що охоплює не тільки неживі предмети, створені людиною, але також рослини і тварини, виведені людиною завдяки штучному відбору або створені ним шляхом генної інженерії. У зв'язку з цим замість поняття географічного середовища все частіше вживається тепер більш широке поняття *«навколишнє середовище»*, або *«довкілля»* в зміст якого входить не тільки природне, але і штучно створене людьми середовище їхнього життя.

Все життя і розвиток людини протікають у певному середовищі проживання, тобто в взаємодії з ним частини природи. Характер і темпи впливу людини на природу обумовлюються рівнем розвитку продуктивних сил, станом науки і техніки. На сучасному етапі розвитку науки і техніки діяльність людини набуває характеру геологічної і навіть космічної сили. При цьому вкрай важливими стають не тільки найближчі наслідки, а й далекі, важко передбачувані, а часто і взагалі непередбачені результати впливу на навколишнє середовище [2].

В даний час можна констатувати, що втручання людини в природу часто призводить до порушення природної рівноваги і до тих незворотних змін в природному середовищі, які негативно позначаються і на суспільстві, і на кожній людині. Перед людством на весь зріст постала і стала глобальною екологічна проблема. Суть її в тому, що порушення природної рівноваги, отруєння водних і повітряних ресурсів відходами виробництва і т. ін. прийняло загрозливих масштабів і стає небезпечним для здоров'я і життя людини [6].

Крім постійної взаємодії з природним середовищем, необхідною умовою нормального функціонування і розвитку суспільства є народонаселення, тому щільність населення, його структура, в тому числі вікова, темпи його зростання та інші чинники, які безсумнівно впливають на розвиток продуктивних сил і хід історичного процесу в цілому.

Список використаних джерел

1. Бокль Г.Т. История цивилизаций. История цивилизаций в Англии / Генри Томас Бокль. – М.: Директ-Медиа, 2007. – 2247 с.
2. Ємельянов В.О. Ресурсна функція урбанізованої геоекосистеми / В.О. Ємельянов, Л.А. Прохорова // Збірник наукових праць Інституту геологічних наук НАН України. – Вип. 2. – 2009. – С. 252-255.
3. Іванова В.М. Екологічні проблеми використання геологічного середовища людиною / В.М. Іванова, О.В. Непша // Роль освіти у формуванні життєвих цінностей молоді: матеріали регіональної науково-практичної конференції студентів і молодих учених (02 грудня 2016 р.)/ Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Б. Хмельницького. – Мелітополь: Видавництво МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2016. – С.177-179.
4. Калиникова М.В. Вопросы взаимодействия общества и природы в трудах Л.И. Мечникова / М.В. Калиникова //Известия Саратовского университета. Сер. Социология. Политология. – 2013. – Т. 13. – Вып. 3. – С.12-14.
5. Монтескье Ш. Избранные произведения/Шарль Луи де Монтескье. – М.: Госполитиздат, 1955. – 803 с.
6. Північно-Західне Приазов'я: геологія, геоморфологія, геолого-геоморфологічні процеси, геоекологічний стан: монографія / Л.М. Даценко, В.В. Молодиченко, О.В. Непша та ін. – Мелітополь: Вид-во МДПУ імені Б. Хмельницького, 2014. – 308 с.